

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Första kammaren.

Nr 18.

Lördagen den 12 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 1,30 e. m.

Justerades protokollen för den 4, 6 och 7 i denna månad.

Upplästes följande ingivna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare justitieborgmästaren *Erik Trana* på grund av sjukdom, gulsot, är tillsvidare hindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas på heder och samvete.

Stockholm den 11 febr. 1916.

Conrad Vahlquist.
Leg. läkare.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 13, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående arvode till regeringsrådet Anders Lindstedt, såsom ordförande i en kommitté.

Anmäldes och bordlades

bankoutskottets utlåtande nr 4, i anledning av riksdagens revisorers framställning om ändrad lydelse av instruktionen för riksdagens revisorer vid riksbankens avdelningskontor i orterna; ävensom

lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot jakt å sön- och helgdag;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Företogs val av sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och för-

Första kammarens protokoll 1916. Nr 18.

valtning sistlidna år, vilken granskning skall taga sin början den 2 oktober 1916; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till revisorer utsedda följande ledamöter av riksdagens första kam-
mare:

herr Ekman, C. G.,	med 109 röster,
friherre Fleming	» 109 » ,
herr von Geijer	» 109 » ,
» Gustafsson	» 109 » ,
» Nilsson, Johan,	» 109 » ,
» Söderbergh	» 109 » .

Företogs val av tre revisorssuppleanter för granskning av stats-
verkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och för-
valtning år 1915; och befunnos efter valförrättningens slut hava
blivit därtill utsedda följande ledamöter av riksdagens första kam-
mare:

herr Svensson	med 96 röster,
friherre Silfverschiöld	» 95 » ,
herr Hult	» 94 » .

Företogs val av tjugufyra valmän för utseende av revisorer
och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelnings-
kontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1915; och befunnos
efter valförrättningens slut, hava blivit utsedda till valmän:

herr Antonsson	med 105 röster,
» Barthelson	» 105 » ,
» Bergqvist	» 105 » ,
» Dalberg	» 105 » ,
» Danström	» 105 » ,
» Ekman, K. J.,	» 105 » ,
» Ericsson, Ollas,	» 105 » ,
» Fahlén	» 105 » ,
greve Hamilton, Alexander,	» 105 » ,
herr Holmqvist	» 105 » ,
» Hult	» 105 » ,
» Jonsson, Erik,	» 105 » ,
» Larsson, Knut,	» 105 » ,
» Larson, Edvard,	» 105 » ,
» Lindblad, Anders,	» 105 » ,
» Lindblad, Ernst,	» 105 » ,
» Lyckholm	» 105 » ,
» Malmberg	» 105 » ,
» Nilsson, Johan,	» 105 » ,
» Nylander	» 105 » ,
» Roman	» 105 » ,

herr Rooth	med 105 röster,
» Strömberg	» 105 » ,
» Svensson	» 105 » .

Företogs val av sex suppleanter för de valmän, som av kammaren fått i uppdrag att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning år 1915; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit utsedda till valmanssuppleanter:

herr Lagerkvist	med 89 röster,
» Beckman	» 89 » ,
» Gustafsson	» 89 » ,
» Permansson	» 89 » ,
» von Bahr	» 89 » ,
» Almer	» 88 » ,

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika röstetal, blivit genom lottning bestämd.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade följande nådiga propositioner:

nr 38, angående anordnande av brand- och dyrkfria valv inom generalstabens ämbetshus;

nr 39, med förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet;

nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 m. m.;

nr 42, angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till löne-
tursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag;
och

nr 43, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse
till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets den 9 och 10 innevarande februari bordlagda utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte samt lag om ändrad lydelse av 2 § 1:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, i vad propositionen angår lagen om allmänt kyrkomöte, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 9 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 2, angående regleringen av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet.

Punkterna 1—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—31.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Utskottet hade i förevarande utlåtande yttrat, bland annat:

»Såsom ovan omnämnts har justitieombudsmannen i likhet med åtskilliga företrädare i ämbetet funnit sig böra i sin berättelse (pag. 188 och följande) redogöra för sin uppfattning om sin tillsynsbefogenhet i vissa punkter ävensom för vissa principer, som han vid tillämpningen av sin instruktion ansett sig böra följa. I ett fall, nämligen i fråga om befogenhet för justitieombudsmannen att utöva tillsyn över det sätt, varpå ordförande i valnämnd och i pensionsnämnd, pensionsstyrelsens ombud i orterna ävensom rättens ombudsman i konkurs uppfylla sina befattningsplikter, har justitieombudsmannen förklarat sig anse ämbetets innehavare böra för framtiden förfara i enlighet med den av justitieombudsmannen nu i ämnet uttalade uppfattning, därest icke från lagutskottets eller riksdagens sida erinran bleve framställd mot nämnda uttalande. I anledning härav, och då det i förekommande fall lär tillkomma domstol att avgöra, huruvida nämnda befattningshavares ställning är av den art att justitieombudsmannen äger mot dem ingripa, har utskottet velat uttala, att utskottet ej ansett sig böra taga ståndpunkt till det ifrågavarande tolkningsspörsmålet samt följaktligen icke funnit justitieombudsmannens ifrågavarande uttalande föranleda vidare yttrande.

Å pag. 193 i berättelsen berör justitieombudsmannen frågan om tillämpningen av 3 § i den för honom gällande instruktion. Inom utskottet har uppmärksamheten fästats å ett uttalande, som ombudsmannen i detta sammanhang gjort rörande vissa såsom nödvändiga betecknade betingelser för att ett enligt ombudsmannens mening förelupet ämbetsfel kunde från hans sida lämnas utan beivran genom åtal. Det har anmärkts, att av nämnda uttalande att döma ombudsmannen syntes menat sig böra i skärpande riktning frånträda den praxis, hans företrädare i förevarande avseende plägat iakttaga, och vilken det likvisst varit syftet med stadgandet i nämnda § att lagfästa. Då utskottet emellertid vid granskning av de ärenden,

för vilka i berättelsen redogjorts och vari åtal ej ägt rum, icke kunnat finna annat än att den tidigare praxis blivit i justitieombudsmannens ämbetsutövning följd, anser sig utskottet böra lämna ifrågarörande uttalande utan vidare erinran.

I övrigt har granskningen icke givit anledning till någon erinran, och har vid densamma någon anledning till anmärkning icke förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen anmäler.»

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Reservation hade anförts av, bl. andra, herr *Lindhagen*.

Herr Trygger: I detta lagutskottsutlåtande möter oss en reservation av herr borgmästare Lindhagen, vilken reservation uppgives hava föranletts av reservantens plikt att värna »grundlagens helgd och de medborgerliga rättigheterna». I ett mål, där herr Lindhagen är part, har justitieombudsmannen väckt åtal mot Konungens befallningshavande i Stockholms län. Men detta åtal har ogillats såväl av hovrätten som av högsta domstolen, enhälligt. I sin nu till utskottets utlåtande avgivna reservation förklarar herr Lindhagen, »att även domstolarna nu slagit vakt om laglösheten». Han tillägger: »detta utslag är en kapitulation inför den civila och militära maktfullkomligheten och innefattar såsom sådan ett farligt prejudikat, ägnat att stödja militarismens utsvävningar och uppmuntra benägenheter till övergrepp. Det är dessutom upplösande, därför att det icke är grundat på lag utan på *godtycke* samt utgör ett bevis på att i politiska mål kunna de medborgerliga rättigheterna icke påräkna något skydd av landets domstolsväsende». Därjämte gör herr Lindhagen en uttrycklig anmärkning mot justitieombudsmannen, därför att denne icke åtalat de hovrättens och högsta domstolens ledamöter, som varit med om dessa avgöranden. Herr Lindhagen går till och med så långt, att han i sin reservation namngiver dessa ledamöter. Det kan ju vara intressant att höra, vilka personer han vill träffa: i Svea Hovrätt, presidenten Afzelius, hovrättsråden Wästfelt, von Oelreich och Grönwall, samt extra ordinarie assessorn Kellberg, och i högsta domstolen justitieråden Lindbäck, Quensel, Silfverstolpe, Thomasson, Svedelius, Leijonhufvud och Almén.

Detta sker nu enligt Lindhagens uppgift till upprätthållande av grundlagens helgd, trots det att till exempel regeringsformens 90 § innehåller följande: »Under riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen föreskriva, komma frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag» o. s. v., och det i 104 §, som innehåller en bestämmelse i anknytning till stadgandet om opinionsnämnden, heter: »Ej må riksdagen ingå i någon särskild prövning av högsta domstolens eller regeringsrättens beslut, eller någon allmän överläggning därom i nämnden förefalla».

Undersöker man därjämte i vilka fall justitieombudsmannen skulle hava kunnat, om han velat, ställa högsta domstolens ledamöter

Ang. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

inför riks rätt, har man svaret i 101 §: »Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom», vare justitieombudsmannen pliktig att »den felaktige under tilltal ställa samt till ansvar efter rikets lag befordra». Således måste herr Lindhagen, om han över huvud taget gör anspråk på att tagas på allvar, anses hava förklarat, att högsta domstolens ledamöter genom ifrågasvarande beslut hava begått ett brott av den art, som jag nu nämnde. Ifall en person utom riksdagen skulle framställa en dylik kränkande beskyllning, skulle han sannolikt icke undgå det mest allvarliga ansvar, men herr Lindhagen skyddas av bestämmelsen i 110 § regeringsformen, som säger: »Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hör, sådant tillåtitt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt.» Jag säger: han skyddas av 110 § regeringsformen, eller, kanske rättare sagt, vederbörande åklagare vill sannolikt icke förödmjuka andra kammaren med att behöva bifalla en dylik begäran mot någon dess ledamot.

Härmed kommer jag in på det, som enligt min mening är det väsentligaste i hela denna sak, och det är, att enligt min uppfattning varje riksdagsman är skyldig att vara mån om riksdagens anseende. Ingenting är, såvitt jag förstår, så ägnat att rubba riksdagens grundlagsenliga maktställning som det, att enskilde riksdagsmän göra sig skyldiga till missbruk av den förtroendeställning, de innehava. Och huru vilja herrarna väl, att man skall kunna hysa aktning för en representation, vars enskilda medlemmar tillåta sig att utan hänsyn till grundlagen, utan hänsyn till lagen skymfa statens myndigheter, ja t. o. m. statens högste domare. Nu står visserligen den svenska domarkåren så högt, att den smuts, som folk av herr Lindhagens lynne söker kasta på densamma, icke träffar, utan endast faller tillbaka på den, som begår kränkningen. Men å andra sidan, det stannar icke därvid, utan den fläckar också den representation, som den person tillhör, vilken har handlat på ifrågasvarande sätt.

För min del finner jag det nödvändigt att giva uttryck åt ogillande över ett beteende, sådant som här föreligger, och jag är alldeles övertygad om, att kammarens ledamöter alldeles oberoende av partiståndpunkt skola vara eniga med mig i att vi böra uttala en bestämd protest mot ett sådant nedsättande av riksdagen och dess värdighet, som ligger i en så avfattad reservation som den av herr Lindhagen avgivna.

Herr Ström: Herr talman! Det var ju synnerligen starka ord, som den siste ärade talaren använde. Jag skall för min del icke

använda lika starka uttryck, icke om någon ledamot av denna kammare och ännu mindre om någon i den andra kammaren.

Den sak som det här rör sig om är synnerligen ömtålig, men den är också synnerligen angelägen och viktig, ty den rör ju faktiskt de medborgerliga rättigheterna. Vad här förevarit är ju, såsom det skildrats i justitieombudsmannens berättelse, att en landshövding och en landssekreterare förbjudit ett par valmöten, som utlysts av den socialdemokratiska valledningen i Stockholms län och vilka valmöten skulle försiggå i början av augusti 1914, alltså strax före de allmänna valen till riksdagens andra kammare. Talare vid dessa möten voro två ledamöter av andra kammaren. Nu lyder instruktionen för justitieombudsmannen i § 2, som berör den här saken, sålunda: »Justitieombudsmannen bör förnämligast anmärka och beivra sådana av *domare, ämbets- och tjänstemän* begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennytta, vrångvisa, våld eller grov försumlighet, eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter», och detta överensstämmer också med § 96 i regeringsformen, som giver vid handen, att samma plikt föreligger för justitieombudsmannen. Således, det var en plikt för justitieombudsmannen att inskrida, och han har också mycket riktigt gjort det. Han har med en bevisning, som synes mig vara särskild stark och bindande, också ställt dessa ämbetsmän under åtal. Jag vet icke, vilken uppfattning som herr Trygger har om behovet av att värna församlingsfriheten i landet, men jag är övertygad, att även han skall finna, att det är ganska angeläget, att denna sak värnas, ty man kan ju icke veta, om det i landet alltid skall råda samma politiska förhållanden som nu. Det kan ju komma den tiden, då det för ett annat parti än det socialdemokratiska kan vara av vikt, att församlingsfriheten alltid varit omgärdad med de starkaste garantier. Således synes det mig, att vi allesammans skulle kunna vara överens om att församlingsfriheten, särskilt när det gäller medborgares sammankomster för att överlägga om sin ställning till förestående riksdagsmannaval, är en synnerligen fundamental rättighet, som icke bör kränkas, och att, om den kränkes genom åtgärder från ämbetsmännens sida, en av medborgarnas dyrbaraste rättigheter också är trampad i stoftet samt att vi då äro inne på en synnerlig farlig och godtycklig väg. Allt detta har justitieombudsmannen faktiskt klarlagt i sina inlagor till hovrätten och högsta domstolen, och jag är övertygad att alla väntade, att justitieombudsmannen skulle få rätt i sin syn på dessa ting. När han emellertid icke fick det, har saken kommit på tal i lagutskottet, och där har lagutskottets vice ordförande reserverat sig mot att icke justitieombudsmannen har fullföljt sin talan genom att anställa åtal mot högsta domstolen. Jag kan icke finna, att denna reservation berättigar till något sådant uttalande, som det herr Trygger har framfört; och jag måste säga att, om det gäller, såsom herr Trygger sade, att värna domstolarna och deras anseende — varom vi alla såsom jag tror äro ytterst måna — är det säkraste sättet att nå det målet att gå en sådan väg, att det allmänna rättsmedvetandet alltid hålles okränkt.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

(Forts.)

Aug. justitie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.
(Forts.)

Herr talmannen, som nu fällde klubban, yttrade: I anledning av talarens sista yttrande ber jag få erinra honom om innehållet i regeringsformens §§ 90 och 104.

Herr Ström: Herr talman, det var sannerligen icke min avsikt att i något avseende komma dessa paragrafer för nära; och skulle jag hava gjort det, har det skett, utan att jag önskade det samma.

Jag ville ytterligare blott säga det att, när herr Trygger talade om riksdagens anseende, jag också är övertygad och ense med honom därom, att detta anseende bör med all makt upprätthållas; men för min del är jag icke alldeles säker på att det lämpligast sker på det sätt som här ifrågasatts från herr Tryggers sida. Jag tror, att riksdagens anseende kan bättre vidmakthållas på annat sätt.

Jag skall slutligen för min del endast be att få säga, att enligt min åsikt det funnits *nog så starka skäl för herr Lindhagens ståndpunkt*, och att denna ståndpunkt och vad han i sin reservation framfört varit *nog så tungt motiverat*. Jag har endast velat ha detta anfört till kammarens protokoll.

Efter härmed slutad överläggning lades föreliggande utlåtande till handlingarna.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets den 9 och 10 innevarande februari bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, lades detta utlåtande till handlingarna.

Föredrogos ånyo lagutskottets den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång;
nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 mom. i förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentsval;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 3 § rättegångsbalken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 38, angående anordnande av brand- och dyrkfria valv inom generalstabens ämbetshus; samt

nr 42, angående rätt för småskollärarinnan Anna Olsson till lönetursberäkning under ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet följande under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 39, med förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet;

nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 41, med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 m. m.; samt

nr 43, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlännning av svenskt fartyg eller andel däri.

Avlämnades och bordlades följande motioner:

nr 94, av herr *Almer*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppypmpningen i riket; och

nr 95, av herr *Eklundh, Carl*, och herr *Almer*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om skyddskoppypmpning.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Bondeson* fr. o. m. den 15 t. o. m. den 26 innevarande februari,

» *von Mentzer* » » 15 » » 24 » »

» *Lagerkvist* under tio dagar fr. o. m. den 15 » »

» *Rogberg* » tio » » » 17 » » .

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2,58 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.